

Seleucia

Sayı VII - 2017

Olba Kazısı Serisi

Seleucia VII

Olba Kazısı Serisi

Seleucia editörler kurulu, destekleri için Mersin Bölge Sulama Kooperatifleri Birliđi Başkanı Ersin Akdoğan'a şükranlarını sunar.

The Editorial Board of *Seleucia* expresses their gratitude for the support of the President of the Irrigation Cooperatives' Union of Mersin Region, Mr. Ersin Akdoğan.

Seleucia VII

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Nisan - Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. *Seleucia* Dergisi, Sayı VI - 2016'dan itibaren ULAKBİM'de taranmaktadır. Yollanan alışmalar, giriş sayfalarında belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Nisan - Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, 7. sayfada belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı VI - 2016'dan itibaren ULAKBİM'de taranmaktadır.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Murat Özyıldırım
Tuna Akçay

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Aygül Süel
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Sedef Çokay-Keççe
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Hacer Sibel Ünalın
Yrd. Doç. Dr. Figen Çevirici-Coşkun
Yrd. Doç. Dr. Merih Ereğ
Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan
Yrd. Doç. Dr. Fikret Özbay
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat Özgen
Yrd. Doç. Dr. Muammer Ulutürk
Öğr. Gör. Dr. Tuna Akçay
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia
Olba Kazısı Serisi VII
Sayı: 7

ISSN: 2148-4120

Kapak Tasarım

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Okt. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33343,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E – posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Adres

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 52
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02
www.homerbooks.com
e-mail: homer@homerbooks.com

Baskı

Dijital Düşler Basım San. Ve Tic. A.Ş.
Nato Cad.Çınarlı Sok. No: 17
34418 Seyrantepe/Kağıthane
0212 279 64 44
Sertifika No: 12922

Dağıtım

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 52
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02

Seleucia | Sayı 7 | Nisan - Mayıs 2017

Olympos Kazılarında Bulunan Aydınlatma Gereçleri

Lighting Devices from Olympos Excavation

B. Yelda Olcay Uçkan - Muradiye Öztaşkın

11

Arkeolojik Kazılar Işığında Olba Tiyatrosu: Ön Sonuçlar

The Preliminary Results on the Olba Theater in the Light of Archaeological Excavations

Emel Erten - Deniz Kaplan

29

Olba Manastırı Kuzey Kilisesi'nden (Diakonikon) Bizans Dönemi *Opus Sectile* Taban Döşemesi

The Opus Sectile Floor of the Diaconikon of the Northern Church - Monastery of Olba

Murat Özyıldırım - Yavuz Yeğın

47

Olba'da Bulunan Sikkeler Işığında Kentin Erken Yerleşim Tarihi

The Early History of Olba in the Light of Coin Finds

Tuna Akçay

69

Olba Tiyatro Kazısı Cam Kadeh Buluntuları

Glass Goblet Finds from Olba Theater Excavations

Emel Erten - Emine Akkuş Koçak

89

Olba Kazısı'nda Ele Geçen Hellenistik Dönem'e Ait Bir Sepet Kulplu Amphora Parçası

Hellenistic Basket Handled Amphora Fragment from Olba Excavations

Erkan Alkaç

113

Sikke Buluntuları Bağlamında Olba'da II. Constantius Dönemi

Olba During the Reign of Constantius II in the Context of Coin Finds

Emel Erten

129

Klazomenai Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazılarında Ele Geçen Oturan Çıplak Genç Kız Figürinleri

Sedantary Naked Young Female Figurines Obtained From The Excavations In The North Slope of Klazomenai Karantina Island

Aslıhan Özbay

147

Karabel Asarcık'taki Sion Manastırı Mezar Odası ve Bizans Lahitleri

The Burial Chamber and Early Byzantine Sarcophagi in the Sion Monastery at Karabel Asarcık

Bülent İşler

161

Mimari Plastik Veriler Işığında Erken Bizans Döneminde Side'de Sütunlu Caddelerin Onarımı

The Repairs of the Early Byzantine Colonnaded Streets of Side in the Light of Architectural Decoration Finds

Şener Yıldırım

187

Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazıları Stratigrafik Değerlendirmesi ve Hellenistik Dönem Pişmiş Toprak Figürinler

Klazomenai Karantina Island North Slope Excavation Stratigraphy and The Terracotta Figurines Of The Hellenistic Period

Fikret Özbay - Aslıhan Özbay

207

Erken Hıristiyanlık Döneminde Zephyrion/Zephyrium

Zephyrion/Zephyrium in Early Christian Period

Murat Özyıldırım - Muzaffer Yılmaz

225

Erken Hıristiyan Literatüründe Yahudiler ve Anti-Semitizm

Jews And Anti-Semitism in Early Christian Literature

Ulaş Töre Sivrioğlu

235

Zeus Labraundos Kutsal Alanı Su Kompleksi Kazıları Cam Buluntuları

Glass Finds from Water Complex in the Sanctuary of Zeus Labraundos

Ömür Dünya Çakmaklı

279

Tripolis'teki 6 No.lu Kaya Mezarı

Rock-cut Tomb Number 6 in Tripolis

Sabri Arıcı - AYTEKİN ERDOĞAN

297

Seyitömer Höyük Hellenistik Dönem

Balık Tabakları

Hellenistic Fish Plates from Seyitömer Höyük

FIGEN ÇEVİRİCİ COŞKUN

325

Aşağı Salat Höyüğü'nden Cam At

Rhytonu

A Glass Horse Rhyton From Aşağı Salat Höyük

S. YÜCEL ŞENYURT - EMEL ERTEN - İLKAY AKLAN

345

Kuva-yi Milliye Müzesi'nden Bir Grup

Gümüş Venedik Sikkesi

A Group Of Silver Venetian Coins From The

Kuva-yi Milliye Museum

CEREN ÜNAL

363

Direkli Mağarası Epi-paleolitik Dönem

Yaşamsal Alan Düzenlemeleri Üzerine Bir

Değerlendirme

An Assessment on The Arrangement of The

Living Areas in the Epi-paleolithic Period of

Direkli Cave

CEVDET MERİH EREK

377

Orta Aras Havzası'nda Bir Orta Tunç Çağı Kalesi: Çalgüney

A Middle Bronze Age Castle in Middle Aras Basin: Çalgüney

AYHAN YARDIMCIEL - EMİNE GİZLENCİ

397

Olba Akropolisi Kuzey Kule Kazısından Ele Geçen Karbonize Ahşap Malzemenin

Anatomik Analizi

Anatomical Analysis of Carbonized Wood

Material Obtained from Olba Acropolis North

Tower Excavation

BARBAROS YAMAN - ALI AKIN AKYOL - EMEL ERTEN

411

Olba Kazısı Tiyatro Seramik Buluntuları

Arkeometrik Çalışmaları

The Archaeometric Research on the Pottery Finds from the Theater at Olba

ALI AKIN AKYOL - SAFİYE AYDIN

421

Kitap Tanıtımı

Book Review

Ömer Özyiğit'e Armağan – Studies in

Honour of Ömer Özyiğit

EMEL ERTEN

439

Kudüs: Bir Şehrin Biyografisi

MURAT ÖZYILDIRM

447

PRAEFATIO

Editörler kurulu olarak *Seleucia*'nın yedinci sayısını (2017) sizlere sunmaktan mutluluk duymaktayız. Ayrıca, dergimizin TÜBİTAK'a bağlı ULAKBİM tarafından TR indeksinde bilimsel dergi olarak 6. sayısından (2016) başlayarak taranmaya hak kazanmış olması hepimiz için gurur kaynağı olmuştur. Bu başarıyı yazarlarımıza, dostlarımıza, Homer Kitabevi'nin katkılarına ve aynı zamanda Olba kazı ekibine borçluyuz.

Geniş bir zaman dilimine ait malzeme ve sonuçları içeren *Seleucia*'nın bu yılki yedinci sayısını da beğeneceğinizi ümit etmekteyiz. Alışlageldiği gibi, bu sayıda da Olba kazılarına ait malzemenin de tanıtıldığı birçok makale yer almaktadır.

Seleucia'nın yedinci yılında yayın hayatını sürdürmesinde katkıları olan yazarlarımıza, okuyucularımıza, bizi destekleyen dostlarımıza, Homer Kitabevi'ne ve değerli sahibi Ayşen Boylu ve dergimizin yayına hazırlanmasında sabır ve özveriyle çalışan Sinan Turan'a teşekkürlerimizi sunarız.

Editörler:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

PREFACE

The editorial board is glad to present the seventh issue (2017) of *Seleucia* and proud to announce that our journal was recognized by ULAKBİM of the Scientific and Technological Research Council of Turkey (TÜBİTAK) as a TR Index Scientific Journal starting from the sixth issue (2016). We owe this success to our contributors, friends and Homer Books as well as the archaeological excavation team of Olba.

We hope you would be interested in and enjoy the seventh issue of *Seleucia* containing articles presenting material and results from a large scope of time. As usual, in this issue you will find a number of articles that will present the material from Olba excavations.

We wish to express our gratitude for our contributors, friends and Homer Books and its owner Ayşen Boylu and Sinan Turan for their patient and considerate manner during the preparation of our journal.

Editors:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. *Seleucia*, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlır.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto, baş harfleri büyük harf, metin 10 punto, dipnot ve kaynakça 9 punto ile yazılmalıdır. Çalışmada ara başlık varsa, bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında 9 punto olarak ve en az iki yüz sözcük ile yazılmalıdır. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır.
Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. *Seleucia* features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the name of the article, should be of size 9 points and the minimum word count is 200 words. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows:
Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given.

Olba'da Bulunan Sikkeler Işığında Kentin Erken Yerleşim Tarihi

Tuna Akçay*

Öz

Olba'da 2001 – 2016 yılları arasında yürütülen kazı ve yüzey araştırmaları sırasında ele geçen yüzlerce sikke, Olba'nın olduğu kadar Doğu Dağlık Kilikia tarihinin aydınlatılmasında önemli veri niteliği taşımakta; kazılarda bulunan Pers, Makedon, Ptolemaios ve Seleukos sikkeleri kente ve bölgeye hâkim olmuş egemen güçlerin varlığını kanıtlamaktadır. Bu çalışma söz konusu sikkeler ışığında kentin erken tarihi konusundaki önerileri bilim insanlarına aktarmayı amaçlamaktadır. Sikke verileri özellikle MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısında Pers ve Makedon varlığından başlayan bir tarihsel dizilimin MÖ 3. yüzyılın hemen tümünde Olba'da geçerli Ptolemaios varlığına işaret etmektedir. Bundan sonra, MÖ 2 yüzyılda ise Seleukos hâkimiyetinden söz edilebileceği anlaşılmakta; siyasal tarih ile Olba'daki numismatik verilerin uyumlu olması bu çalışmanın en önemli sonuçlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Olba Pers Makedon Sikke Ptolemaios Seleukos.

The Early History of Olba in the Light of Coin Finds

Abstract

Hundreds of coins discovered during the archaeological surveys and excavations carried out at Olba between the years 2001 and 2016 have produced significant evidence for the early history of the site, starting from the Persian rule and

* Dr. Tuna Akçay, Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Beşevler Kampüsü, Ankara. E-posta: akcaytuna@gmail.com Bu çalışmayı yapmama izin veren 16 sezondur Olba kazıları ve yüzey araştırmalarına dâhil eden değerli hocalarım Olba Kazıları Başkanı Prof. Dr. Emel Erten'e ve Okt. Murat Özyıldırım'a gönülden teşekkür ederim.

continuing with the Macedonian, Ptolemaic and Seleucid dominance over the region. This study aims to present the suggestions for the early history of Olba in the light of coin finds earliest belonging to the Persian period in the second half of the 4th century BC. The Ptolemaic influence over the region reflects the 3rd century BC coin finds from Olba as well as the 2nd century BC coins providing evidence for the Seleucid power. The most significant result of this study is the numismatic evidence from Olba supported by the historical facts.

Keywords: Olba, Persian, Macedonian, Ptolemaic, Coin, Seleucid.

Olba'da 2001 – 2016 yılları arasında yürütülen kazı ve yüzey araştırmaları sırasında ele geçen yüzlerce sikke, Olba'nın olduğu kadar Doğu Dağlık Kilikia siyasi tarihinin aydınlatılmasında önemli verilerdir. Bunlar içinde en önemlisi, Olba'nın henüz sahip olduğumuz arkeolojik bulgularla desteklenmeyen MÖ 4. yüzyılını açıklamakta yardımcı olan gümüş oboldür¹. Bu sikke ve Olba'da bulunan diğer MÖ 4. yüzyıl sikkeleri bir başka makalede incelenmiş bulunmaktadır².

Adı geçen obol'un ön yüzü, arka yüzüne göre daha fazla aşınmış olmakla birlikte, benzer örnekler bağlamında bu yüzdeki ikonografi rahatlıkla anlaşılabilir. Oturan sola doğru dönmüş Baal Tarz, sol elinde asa, sağ elinde başak demeti ve üzüm salkımı tutmaktadır³. Arka yüzde ise, noktalı daire içinde, göğüs kısmı sağa bakan kurt protomu ile sırt kısmında ise bir sembol bulunmaktadır. Kurt protomu spesifik

1 Obol, 0,62 gram ağırlığında, 11 mm ölçülerindedir. Olba'daki kazıların ilk sezonunda, 18.08.2010 tarihinde, su kemerinin güney kısmında, "Doğu Vadisi" olarak tanımladığımız vadinin giriş bölümünde yüzeyde bulunan gümüş obol, "yb.dv.10.59" ile kodlanmış ve "Env. No: 59" ile kazı kayıtlarına girmiştir.

2 Söz konusu çalışma "Sikke Buluntuları Işığında Olba'daki Pers ve Makedon Varlığı Üzerine Düşünceler" başlığıyla Olba Dergisi'nin XXV (2017) sayısında yayınlanacaktır.

3 Kilikia'daki satrap sikkelerinde görülen ikonografik betimlemeler, bölge halkının yerel inanışlarını açıklar niteliktedir. Özellikle Tarsus Baal'i olarak tanımlayacağımız Baal Tarz ikonografisi satrapların sıklıkla kullandığı bir betimdir ve yerel halk ile ilişkilerin geliştirilmesi için bir strateji olarak düşünülmüştür. Sikkeler ve kazı buluntuları ışığında Dağlık Kilikia'daki yerel halkın inanç sistemlerine dair bir makale ayrıca hazırlanmaktadır. Baal - Tarz Luvi tanrısı Tarhunzas ya da Karatepe'deki Luvite yazıtlarda görülen Fenikeli Baal Shamem (cennet tanrısı) olarak düşünülmektedir Bing 1998, 69. Tabal krallığının tasvir sanatı incelendiğinde üzüm salkımı ve başak demeti Fırtına Tanrısı Tarhunzas'a özgü bir simgedir. Özellikle Luvilerin güney ve güneybatı Anadolu'ya yayılmış olduğu göz önüne alınırsa; coğrafi, iklimsel, topografik yapının, aynı zamanda farklı kültürlerle girilen ilişkiler nedeniyle bütünlüklü bir din anlayışından ziyade yerel özellikler içeren bir inanç yapısının ortaya çıktığı düşünülmelidir Akçay 2011, 192. Tabal ülkesinin tarihsel süreci için bkz; Akçay 2014, 37-58.

bir betimdir. Bu betim belki de belli bir dönem yöneticilik yapan bir hanedanlığın sembolü olabilir. Ayrıca kurdun sırt kısmında bulunan sembolün ne olduğu tartışma konusu olmuştur⁴. Olba'da bulunan obol üzerindeki simgenin yukarı uç bölümü sivri olduğu ve aşağıya doğru baktığı görülmektedir. Bu bilgiler ışığında lejantın "A" harfi ve sikkenin de Laranda darbu olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Yakın zamana kadar bu oboller bazı yayınlarda⁵ "bilinmeyen Kilikia sikkeleri" ya da Tarsus darphanesinde basılmış oboller olarak nitelendirilmiştir. Ancak T. Göktürk'ün yazdığı bir makale ile bu öneriler ortadan kalkmıştır. Bu tip obollerin Göktürk'ün "Small Coins from Kilikia and Surroundings" adlı makalesinde, "bilinmeyen Kilikia sikkeleri" ile ikonografik açıdan aynı olduğu, obollerin üzerinde ΛΑΡ VE ΛΑΡΑΝ lejantları ile bunların Laranda'da basıldığı anlaşılmıştır. Göktürk bu sikkeleri Mazaeus dönemine ya da MÖ 324 – 323 yıllarına tarihlemiştir⁶. Bölgedeki MÖ 4. yüzyıldaki satrap sikkelerinin ikonografisi incelendiğinde; Olba'da bulunan obolün de, Cassabone ve Göktürk'ün tarihlemesinde olduğu gibi Mazaeus dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır⁷.

Gümüş obol'den başka, yine kent için erken tarihli olmaları bakımından dikkat çekici olan diğer iki MÖ 4. yüzyıl sikkesi bulunmaktadır. Bunlar, 2012 yılı Olba kazılarında bulunan ve ön yüzlerinde Makedon kalkanı betimlemesi yer alan bronz sikkelerdir.

İlk sikkenin ön yüzünde küçük hilal betimleri bulunan Makedon kalkanı, kalkanın ortasında hafif sağa bakan aslan postlu Herakles büstü bulunur. Arka yüzde ise kulakları kapatan aksamı ile Makedon miğferi, miğferin solunda "PHA" monogramı ile bunun sağında bir kerykeion yer alır⁸.

4 Benzer sikkeler üzerinde de görülen bu sembolün hilal olduğuna dair görüşler bulunmakta, hilalin genellikle yukarıya, nadiren de aşağı doğru baktığı belirtilmektedir. Casabonne, lejantın yuvarlak hatlı olması halinde ve yukarıya doğru bakar şekilde betimlendiğinde Tarsus darbu olduğunu; buna karşılık, uçları sivri ve aşağıya doğru baktığında "A" harfi, yani Laranda darbu olabileceğini önermektedir. Casabonne 1999, 81-85.

5 Casabonne 1999, 81-85.

6 Göktürk'ün yayınladığı Laranda sikkeleri için bkz; Göktürk 1997, 149-150.

7 Cassabone 1999, 82; Göktürk 1997, 83, no: 82.

8 Sikke, 4,87 gram ağırlığında, 16 mm. çapındadır. Olba akropolisinin güney yamacında yer alan ve ritüeller için kullanıldığı düşünülen kaya kült alanı kazıları sonucunda –80 cm seviyesinde ele geçmiştir. Ancak sikke kültür toprağından değil, akan toprağın içinden gelmesinden dolayı kült alanı ile kesin bir şekilde ilişkilendirilememiştir. Sikke, "Akropolis Güney Yamacı Kült Alanı 3" olarak tanımlanan alandan "Env. No: 110" kodu ile kazı arşivine kaydedilmiştir. Liampi 1986 Kat. No: 139-156; SNG Evelopidis 1468, SNG Tübingen 1157; Price 2803; British Museum: 1914,0706.4; British Museum: 1841, B.908; British Museum: 1929, 1013.533.

Olba'da bulunan diğer sikkenin ön yüzünde yine Makedon kalkanı kalkanın ortasında iki adet spiral çember, onun içinde de aslan postlu Herakles görülmektedir. Arka yüzde kulakları kapatan aksamı olan Makedon miğferi, sol alt bölümündeysen lobut yer almaktadır⁹.

Ön yüzünde Makedon kalkanı bulunan, ancak arka yüzünde kral ismi olmadan ya da B – A lejantlı ya da lejantsız karakterize edilen “anonim” sikkeler, Büyük İskender’in egemenlik dönemi içinde başlayıp, uzun süre kullanılmıştır. Bunlar, MÖ 4. yüzyılın sonuna kadar kesintisiz olarak Makedonya içinde ve dışında yoğun ve homojen bir şekilde yayılım gösterirler. III. Philippos (MÖ 323 – 317) ve IV. Alexander (MÖ 323 – 311) dönemi sikkelerinin ön yüzündeki Makedon kalkanı üzerinde Herakles başı, arka yüzünde gorytos, meşale ve farklı lejantlarla betimlenmektedir¹⁰. Liampi, MÖ 4. yüzyılın sonlarına ait olan anonim Makedon sikkeleri üzerine yazdığı makalede, Olba'da bulunan adı geçen sikkelerle aynı olan örnekleri “3. Grup” olarak tanımlayarak, MÖ 4. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmiştir¹¹.

Olba'da MÖ 3. yüzyıla ait sikkelerin de bulunmuş olması, kentin erken tarihi ile ilgili bilgiler sunmaktadır. Bu sikkelerden ilkinin ön yüzünde Fil postu başlıklı Büyük İskender'in sağa doğru dönmüş portresi yer almakta; arka yüzde ise başı sola dönmüş ayakta kartal, sol kanadı açık, sağ kanadı arka tarafta yarı açık halde görülmektedir. Sağ kanadının altında Σ monogramı bulunmaktadır. Sahip olduğu bu özellikleriyle adı geçen sikke MÖ 285-246 yılları arasına, II. Ptolemaios Philadelphos Dönemi'ne tarihlenmektedir¹².

Olba'da bulunan MÖ 3. yüzyıla ait diğer sikke, 2013 kazı sezonunda tiyatronun T14 açmasında yapılan kazıda *proskene* ve *skene frons*'un arasındaki alanda, en alttaki ana kaya seviyesinde ele geçmiştir. Tiyatronun yapım tarihi öncesine ait sikkenin ön yüzünde diademli sağa doğru dönmüş Zeus Ammon başı yer almakta, arka yüzünde ise şimşek demeti üzerinde duran bir kartal, gövdesi sola doğru dönmüş, başı sağa bakmaktadır. Kartalın kanatları

9 Akropolis Güney Yamacı Mezarlık Alanı içinde yapılan kazılar sonucunda ele geçen sikke, ritüel amaçlı kullanım için oluşturulmuş bir kaya düzenlemesi içinde tabana yakın seviyede tespit edilmiştir. Sikke, 3,90 gram ağırlığında ve 15 mm. çapındadır. “Akropolis Güney Yamacı Kült Alanı 2” olarak tanımlanan alandan “Env. No: 56” kodu ile kazı arşivinde kayda girmiştir. Liampi1986, 95-97; SNG EVELPIDIS 1469.

10 Bunun dışında MÖ 4. yüzyılın sonlarında sadece anonim sikkeler değil, tanımlanmış, darp yeri belli sikkeler de kullanılmıştır. Özellikle Kıbrıs, Yunanistan, Trakya ve Anadolu'dan gelen kazı buluntuları bu görüşü desteklemektedir Liampi, 1986 55.

11 Liampi 1986 Kat. No: 139-156. Mathisen 1979, 2-6; Liampi 1986, 41-65; Liampi 1998a, 101-105; Liampi 1998b, 252.

12 2012_man_tek_32 envanter kodlu sikke 18 mm çapındadır ve Olba manastırındaki teknenin içindeki dolgu toprağından ele geçmiştir. SNG Milan 64; Svoronos 565; Svoronos 601.

kapalı olup, sol kanadı üzerinde bereket boynuzu yer almaktadır. Sol tarafta ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ sağ tarafta ΒΑΣΙΛΕΩΣ yazısı okunmakta, kartalın bacakları arasında E (?) monogramı görülmektedir¹³. Buna göre sikke MÖ 221-205 yılları arasına IV.Ptolemaios Philopator Dönemi'ne tarihlenmektedir.

Yukarıda belirtilen örneklerin yanısıra Olba'da MÖ 2. yüzyıla ait sikkeler de bulunmuştur. Bunlardan ilki Olba akropolisi güney yamacında yapılan kazılar sırasında bulunan ve ön yüzünde taç giymiş, sağa doğru dönmüş genç Dionysos'un yer aldığı sikkedir. Sikkenin arka yüzünde ise, bir geminin sadece pruva kısmı betimlenmekte; bu tasvirin altında ve üstünde tanımlanamayan yazıt bulunmaktadır. Ancak diğer örnekler göz önüne alındığında üstte ΒΑΣΙΛΕΩΣ, altta ΣΕΛΕΥΚΟΥ yazdığını önermek mümkün görünmekte ve IV. Seleukos Philopator Dönemi'ne (MÖ 187-175) ait bulunmaktadır¹⁴.

Olba'da bulunan MÖ 2. yüzyıl sikkelerine diğer bir örnek ise 2013 kazı sezonunda tiyatronun T18 açmasında tabana yakın bir alanda bulunmuştur. Olba için alışılmadık bir örnek bu sikkenin ön yüzünde başı hafif sola bakar şekilde cepheden betimlenmiş Apollon, arka yüzüdeyse tripod, üstünde lir kontrmark'ı bulunmaktadır. Tripod'un sol tarafında ΚΟΛΟΦΩΝΕΩΝ sağ tarafında ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΕΣ yazısı okunabilmektedir. Anlaşıldığı üzere, sikke Kolophon (Ionia) sikkesidir ve MÖ 190 yılına aittir¹⁵.

Olba'da "Akropolis Güney Yamacı Kült Alanı 3" olarak adlandırılan kesimde yapılan kazılar sırasında 2012 yılında tespit edilen MÖ 2. yüzyıl sikkесinin ön yüzünde diademli sağa dönmüş Apollon başı, arka yüzünde ise tripod, sağ tarafında ise sadece ΒΑΣΙΑ... yazısı okunmaktadır. Bu bağlamda, MÖ 162-150 yılları arasına, I. Demetrios Soter Dönemi'ne tarihlenmesi mümkün görünmektedir¹⁶.

Kilikia'da MÖ 4. ve 3. Yüzyıllarda Siyasal Olaylar

Yukarıda tanımlanan Olba buluntusu sikkelerle ilgili olarak değerlendirmeler öncesinde bölgenin adı geçen dönemdeki siyasi tarihi konusuna değinmekte

13 Sikke, 2013_tiy_T14_7 envanter kodlu olup, 38 mm çapındadır. Svoronos 974; SNG Cop 224, 225, 226.

14 Sikke 2012_Akr_Gün_Yam_2_55 envanter kodlu, 20 mm çapındadır. BMC 26; Sear 6968.

15 Sikke 2013_tiy_T18_68 envanter kodlu, 18 mm çapındadır. SNG Cop 182-183; Milne 175-176.

16 Sikke 2012_Akr_Gün_Yam_3_80 envanter kodlu, 25 mm çapındadır. SNG Spaer 1291; Houghton 169; Houghton, Lorber and Hoover, SC II, 1644; BMC 4, p. 80, Nos. 1 and 2 (Plate XXI, 13); Houghton, CSE, 169; Hoover, CSE 2, 409; SNG Spaer, 1291-1294; Hunterian Coll. III, p. 55, Nos. 8-9

yarar vardır. Ksenophon'un aktardığı bilgilere göre; Anadolu'nun Pers kralı Kyros tarafından işgal edilmesinden sonra, ülkede Yeni Babil döneminde de olduğu gibi yarı bağımsız bir yönetim sistemi oluşturulmuş ve Kilikia "Syennesis" epitheton'lu kişiler tarafından MÖ 401 yılına kadar yönetilmiştir¹⁷. Persler, bölgeye herhangi askeri bir güç yerleştirmemiş, onların oluşturduğu idari sistem uyarınca vergi ve asker ihtiyacı yerel güçler tarafından karşılanmış, yer yer zor bir topografik yapıya sahip olan bölgenin yönetimi, otorite boşluğuna imkân verilmeden syennesislere bırakılmıştır¹⁸.

Kilikia'da Pers egemenliği altındaki topraklarda oluşturulan yönetim birimleri olan toplam yirmi satraplıktan dördüncüsü olmuştur. Bölge, bu bağlamda özerk bir yapıda olsa da, büyük krala günde bir taneden üç yüz altmış beyaz at ve beş yüz talant gümüş vermek zorundadır¹⁹. Kyros zamanında Kilikia hakkında pek fazla bilgi bulunmamakla birlikte, MÖ 539 yılında Perslerin Babil'i ele geçirmesinde Kilikalılar'ın yardım ettikleri bilinmektedir. Bunun yanında Kambyzes zamanında Kilikia kralları, Ionia isyanı sırasında Perslere karşı gelen Kıbrıs'ın yenilgiye uğratılmasında Perslere yardımcı olmuşlardır. Kilikia, böylece Persler için çok önemli ve sürekli kullandığı stratejik bir üs haline gelmiş, bölgenin ordugâh kurmak için elverişli düzlükleri ile savaştan önce ikmal yapmaya uygun alanları sıklıkla kullanılmıştır.

Kilikia bölgesi ve Syennesisler için zor bir dönem olan MÖ 5. yüzyılın sonlarında, Syennesis'lerin Genç Kyros ve Artakserkses arasındaki mücadelede ikili oynaması, başkent Tarsus'un yağmalanmasına, Kilikia'nın yönetim anlayışının değişmesine, Kilikia'nın ayrıcalıklı statüsüne son verilerek, yetkileri azaltılmış bir satraplığa dönüşmesine neden olacaktır²⁰. Genç Kyros, kardeşi Artakserkses'e yenildikten sonra ilk defa Dağlık ve Ovalık Kilikia, Kilikia adıyla tek bir satraplık idaresi altında birleştirecek ve Perslerin bölge üzerinde daha sıkı kontrolü söz konusu olacaktır. Bütün bu gelişmelerden sonra artık Artakserkses dönemi içinde Syennesisler hakkında herhangi

17 Ünal - Girginer 2007, 213-214. Anabasis'te Kilikia adı net bir şekilde belirtilmese de Kyros'un güney kesimleri satraplara bıraktığı anlaşılmaktadır. "...Kyros, bu sözleri dinledikten sonra yeniden söz aldı: 'Dostlarım, babamın imparatorluğu Güneye doğru insanların sıcaklığından ötürü oturamadıkları bölgelere kadar, kuzeye doğru da insanların yaşamasına elvermeyecek derecede soğuk iklimli bölgelere kadar uzanıyor. Bu iki bölge arasındaki tüm bölgelerin satrapları, kardeşimin dostlarıdır. Zaferi kazanırsak, bu bölgelerin yönetimini dostlarımıza vermek zorundayız. Bu yüzden beni korkutan şey, başarıya ulaşırsak dostlarımızın her birine bu bölgeleri vermekten çok bunları verecek kadar dost bulamamak. Yunanlılar size gelince, her birinize altın bir taç armağan edeceğim...'". Ksenophon, Anabasis VII, 6-7.

18 Ünal - Girginer 2007, 208.

19 Herodotos III. 90.

20 Mutaflan 1988, 127; Shaw 1990, 209; Ramsay 1907, 124; Ünal-Girginer 2007, 213-214.

bir bilgiye rastlanmamaktadır. Bu, Kilikia'da Syennesisler'in döneminin son bulmasına ve satraplık yönetiminin başlangıcına işaret etmektedir.

Kilikia'nın "satraplık dönemi" olarak tanımlayacağımız MÖ 4. yüzyıl tarihini aydınlatan en önemli arkeolojik veriler satrapların bastırdığı sikkelerdir. Satraplıklarda sikke basılması Perslerin ekonomisini önemli bir şekilde etkileyen bir durumdur. Pers egemenliğinin hüküm sürdüğü topraklarda darp edilen ve "Satraplık Tipi" olarak nitelendirilen sikkeler, MÖ 4. yüzyılın ilk yıllarından itibaren ortaya çıkarak, özellikle satrapların ve bölge yöneticilerinin isimleriyle basılmıştır. MÖ 4. yüzyılın ortalarına doğru Fenike, Samaria ve sonunda Mısır'a kadar sikke basımının yaygınlaştığı bilinmektedir. Aynı dönemde basılan satraplık sikkelerinin tipleri ile kraliyet sikkeleri dış görünüş açısından benzerlik gösterdiği belirtilmektedir²¹. Satraplık sikkelerinde bir satır boyunca kralın adı yazmakta, aynı zamanda satrapların ve görevli yöneticilerin de adı sikkeler üzerinde geçmektedir. Sikkeler satraplığın sivil darphanelerinde basılmakta ve o kentin lejantları ya da ikonografik elemanları ile ilgili olarak aydınlatıcı bilgiler vermektedir.

Kilikia'da basılan satraplık tipi sikkeler, tüm satraplık sikkeleri için öncü niteliktedirler. Kilikia'da Pers egemenliğinin devam ettiği MÖ 4. yüzyılda Kilikia'da basılan Pers sikkeleri üzerinde satrapların isimlerinin bulunmasıdır. Böylece, Tiribazos (MÖ 386-380), Pharnabazos (MÖ 380-375), Datames (MÖ 378-372)²² Mazaeus (MÖ 360-333) gibi satrapların Kilikia'da görev yaptıkları anlaşılmaktadır²³. Ancak, Mazaeus öncesi satrapların doğrudan Kilikia bölgesinden sorumlu olmadıkları, Kilikia satraplığı haricinde de farklı görevlerinin de bulunduğu bilinmektedir²⁴.

Persler için MÖ 4. yüzyılın ilk yarısı karışıklıkların, isyanların dönemidir. Diodoros, Anadolu'daki olayları anlatırken; II. Artakserkses'in döneminde Batı Anadolu kıyısında bulunan kentlerin Perslere karşı başkaldırdığından, bazı satrapların da bu isyana katıldığından bahseder²⁵.

21 Maedows 1995, 187.

22 Kilikia'da güç sahibi olan Datames'in diğer bir ismi de Tarkumuwa olarak geçmektedir Harrison 1982, 321-336; Lemaire 1989, 144-149.

23 Kilikia satrapı Tiribazos, MÖ 386-380 yılları arasında sikke bastırması olup, sikkeler Mallos, Tarsos, Soloi ve Issos kentlerinden gelmiştir. Sikkeler üzerinde görülen lejantlarda Aramice satrap ismi ve o şehrin baş harfi yer almaktadır. Bu dönemde Salamis kralı Euagoras ile Tiribazos'un mücadelesi dikkatleri çeker. Erzen 1940, 121-125; Jacobs 1999, 47; Casabonne 1999, 59-60.

24 Özellikle "Satrap İsyanı" döneminde Mısır ve Kıbrıs'a yapılacak seferler için Kilikia kontrol altına tutuluyor, yetenekli isimler yapılacak seferler için Kilikia'da görevlendiriliyordu.

25 Diodoros, XIV 19; Mutaftan 1988, 120; Kurt 2015, 314.

Satraplar arasında siyasi, ekonomik ve politik çıkarların çatıştığı ve bunun Pers imparatorluğu'nda büyük bir isyan hareketini başlattığı belirlenmektedir. Bu dönem içinde Kıbrıs ve Mısır da isyana dahil olmuş, Mısır kralı Takhos da bu karışık ortamdan yararlanıp Mısır'ın bağımsızlığını hedeflemiştir.

Pharnabazos, Büyük Kral tarafından Salamis kralı Euagoras'a karşı Kilikia üzerinden yapılacak olan savaşın başkomutanı olarak atanmıştır. Bu görev MÖ 374 yılına kadar devam etmiş ve bu tarihten itibaren Pharnabazos'a dair herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Persler bu isyanı bastırmak üzere MÖ 374 yılında Pers komutanı Datames'i görevlendirirler. Kısa zamanda isyanlar özelinde büyük başarılar imza atan Datames, Anadolu'da en güçlü Pers yöneticisi olur²⁶. Ancak Datames, birkaç yıl sonra hâkimi olduğu topraklarda Büyük Kral'a karşı gelecek bağımsız hareket etmeye başlar. MÖ 373 yılında kendini bağımsız bir yönetici olarak gösterir²⁷. Satraplar arasındaki çekişmelerin sonucu olan bu isyan döneminin sonunda (MÖ 366 – 360) Daskyleion satrapı ve hemen sonra da Datames öldürülür, Orontes de teslim olur, isyan eden tüm kişiler de cezalandırılır²⁸.

Altı yıl gibi kısa bir sürede Anadolu'nun tüm bölgelerine yayılan satrap isyanları, Anadolu halkını ve Pers imparatorluğunu ekonomik açıdan zor duruma sokar. Her ne kadar Pers merkezine ve II. Artakserkses'in hükümdarlığına karşı etki etmese de, bu isyan süreci egemenlik topraklarında güvenlik zafiyetinin varlığını ortaya çıkartmıştır. Hatta bu süreç Pers imparatorluğu için sonun başlangıcıdır²⁹.

Satrap isyanı ile derinleşen (MÖ 372 – 360) Anadolu'daki bu karışık dönemin sonunda, tekrar Pers hâkimiyetinin sağlanmasıyla Kilikia'nın başına aynı zamanda Suriye satrapı olan (Abr- Naharâ /Suriye, Lübnan/ Filistin – Nehrin ötesindeki alan) ve Fenike ayaklanmasını bastırarak Büyük Kral'ın komutan yaptığı Mazaeus (MÖ 359 – 336) geçer. Mazaeus'un ismi sikkelerinde Aramice "Mazdai" olarak yazmaktadır.

Issos savaşını takiben (MÖ 333) Büyük İskender, Kilikia satraplığına kralın kıdemli muhafızlarından Nikanoros'un oğlu Balakros'u atar³⁰.

26 Weiskopf 1989, 32-38.

27 Bu başkaldırıya Daskyleion satrapı Ariobarzanes de destek verir. Ancak Sardes satrapı Autophradates bu II. Artakserkses'e bağlı kalır Dandamaev 1989, 301. Datames Atina ve Sparta'dan yardım alarak ordusunu güçlendirir, ordusuna paralı askerleri de dâhil eder. İsyani bastırmak için bölgeye gönderilen Mysia satrapı Orontes de bir isyan çıkartarak karışıklığı daha da artırır Weiskopf 1989, 85-89.

28 Dandamaev 1989, 321.

29 Weiskopf 1989, 94-99.

30 Casabonne 2000, 89; Erzen 1940; 130, Casabonne 2004, 226; Ünal - Girginer 2007, 214 – 217.

Balakros'un asıl görevi stratejik bir konuma sahip olan Isauria bölgesini ve Laranda'yı kontrol altında tutmaktır. Bu esnada MÖ 324 yılında bölge halkının isyanı sonucu Balakros öldürülür³¹. Bu olay üzerine Büyük İskender, Perdikkas'ı Isauria ve Laranda üzerine gönderir. Kilikia satraplığına bağlanmış olan Laranda ve Isauria bölgesinde tekrar egemenliğin sağlanması için, Perdikkas Trogitis Gölü'ne (Beyşehir Gölü) doğru dağlık bölgeye girmeden önce Ikonion'dan Laranda'ya kadar olan ovanın bitimindeki küçük tepelerin kontrol altına alınması uygun görmüştür. Laranda'nın kontrolünün sağlanmasıyla Dağlık Kilikia'nın merkezine giden güzergâhın da kontrol altına alınması sağlanacaktır. Bu doğrultuda Perdikkas önce Laranda'yı daha sonra da Isauria'yı fethetmiştir³².

Bilindiği gibi, Büyük İskender'in MÖ 323 yılında varis bırakmaksızın ölümünden sonra onun komutanları olarak bilinen ve "diadoch" olarak adlandırılan komutanlar kendi aralarında iktidar mücadelesine başlarlar. MÖ 301 yılındaki Ipsos savaşında Antigonos'un öldürülmesinden sonra yapılan toprak paylaşımında Karia, Lykia ve Pamphylia ile birlikte Kilikia da Kasandros'un egemenliğine geçmiştir³³. Ancak Antigonos'un oğlu Demetrios MÖ 299 yılında Kilikia'ya saldırarak bölgeyi ele geçirir³⁴. Daha sonra MÖ 296'da Demetrios ile Seleukos aralarında çıkan anlaşmazlık üzerine, Seleukos Kilikia bölgesini işgal eder³⁵. Ancak daha sonra Demetrios son bir hamle ile MÖ 286'da Kilikia'da kontrolü tekrar sağlar. Bu gelişme üzerine MÖ 283 yılında Demetrios ile Seleukos arasında yapılan savaşta Seleukos I. Nikator Kilikia bölgesini ele geçirir ve Demetrios esir düşer.

Çok kısa aralıklarla gerçekleşen toprak alıp vermeler bölgenin de gelişmesini engellemektedir. Ancak yeni devlet kurma yolunda ilerleyen bu Hellenistik krallıklar özellikle stratejik alanları önemsemişler, vazgeçilmez stratejik adım olarak Kilikia bölgesini önde tutmuşlardır. Bölge, Akdeniz coğrafyasındaki konumu ve sahip olduğu limanlar nedeniyle önem taşımaktadır. Lysimachos'un MÖ 281 yılında Kouropedion Savaşı'nda Seleukos Nikator tarafından yenilgiye uğratılmasıyla başta Anadolu olmak üzere Seleukoslar'ın etkinlik ve güçleri artmıştır. Bu arada Seleukoslar ve Ptolemaioslar arasındaki gerginlik de sürmektedir. Ptolemaioslar MÖ 278/75 yıllarında Seleukosların hâkimiyetinde

31 Diodoros XVIII 22, 1; Shaw 1990, 217.

32 Diodoros, XVIII 22, 1; Levick 1967, 17.

33 MacKay 1968, 79.

34 Akşit 1971, 40.

35 MacKay 1968, 79.

bulunan Lykia'ya girerek, MÖ 272 yılında ise Kilikia'yı ele geçirirler³⁶. MÖ 3. yüzyılın ikinci çeyreğinde Kilikia'da bulunan Seleukoslar ve aynı bölgede bulunan Ptolemaioslar nerede nasıl bir sınır olduğu bilinmemektedir. Ancak, Ptolemaiosların Dağlık Kilikia'nın orta kısmında kurdukları koloniler nedeniyle burada hatırı sayılır bir varlıkları oldukları düşünülmektedir³⁷. Bunun yanında, Nagidos, Kelenderis ve Meydancikkale'de bulunan Ptolemaios sikkeleri³⁸ Batı Dağlık Kilikia'daki Ptolemaios varlığını destekler niteliktedir³⁹.

Bu siyasal durum II. Suriye savaşına (MÖ 253) kadar sürer. II. Antiochos ve Ptolemaios Philadelphos arasında gerçekleştirilen mücadele sonucunda Seleukoslar kısa bir süre de olsa Kilikia ve Pamphylia'ya hakim olmuşlardır. Bu egemenlik uzun sürmemiş ve III. Suriye savaşı (MÖ 246-245) ile Seleukoslar ağır bir yenilgi almışlardır. Ptolemaioslar İskendurun'dan Çanakkale'ye kadar olan kıyı şeridini ellerine geçirmişlerdir. Bu son savaş esnasında Ptolemaioslar, Soloi kentine asker çıkarmışlar ve böylelikle Seleukosların Anadolu sahilleri ile irtibatını kesmişlerdir⁴⁰. Hatta daha da ileri giderek Meydancikkale'ye kadar ilerlemişlerdir. Orada bulunan bir yazıtta da belirtildiği gibi, Ptolemaios Euergetes, eşi ve çocukları kutsanmış aile adına bir gymnasium inşa edilmiştir⁴¹. Bunun dışında "Hüseyinli definesi", Ptolemaioslar'a ait sikkelerin Kilikia'da basıldığını kanıtlayan önemli bir veridir⁴². Böylelikle MÖ 3. yüzyılın büyük bir bölümünde Kilikia'nın Ptolemaiosların hâkimiyetinde geçtiği anlaşılmakta, bu süreç MÖ 197 yılında III. Antiokhos'un bir zamanlar atalarının sahip olduğu toprakları tek tek geri almasına kadar sürecektir.

MÖ 3. yüzyılın son çeyreğinde Seleukoslar kötü bir durumdadır. Geniş topraklarını doğuda ve batıda kaybetmiş, Anadolu topraklarının büyük bir çoğunluğunu da Pergamon krallığı ele geçirmiştir. Aynı zayıflama Ptolemaioslar'da da mevcuttur. Özellikle iç sıkıntılar, Mısır'daki saray entrikaları ve halk isyanları Ptolemaiosların da güçlü iradesini zayıflatmaktadır. Bu süreç içinde II. Berenike öldürülmüş yerine IV Ptolemaios (MÖ 221-203) göreve gelmiştir. Hanedanlık mensuplarının entrikalarına maruz kalan IV Ptolemaios, ölüm cezaları ile bu tip sorunlara çareler

36 MacKay 1968, 84.

37 Jones 1971, 199; Zoroğlu 1990, 445.

38 Davasne 1988, 407; Zoroğlu 1994, 67; Tekin 2007, 379-381.

39 Durukan 1998, 89.

40 Jones 1971, 199.

41 Zoroğlu 1999, 374.

42 Davasne – Yenisoğancı 1992, 23.

aramıştır. IV. Suriye Savaşı da (MÖ 221) yine kralın tahta geçtiği yılların başlangıcında patlak vermiştir. Bu savaş MÖ 219'dan itibaren şiddetlenmiş ve III. Antiokhos, Suriye Savaşı'ndan beri Ptolemaioslar'ın elinde bulunan Seleukeia Pieria'yı (Samandağ) almış ayrıca Tyros'u (Sur) ve İsrail'in bazı kentlerini de ele geçirmeyi başarmıştır.

IV. Ptolemaios'dan sonra V. Ptolemaios (MÖ 205-181) tahta geçtiğinde henüz 6 yaşındadır ve bu nedenle de yöneticileri tarafından çoğunlukla yönlendirilmiştir. Bu dönemdeki önemli gelişme Seleukos kralı III. Antiokhos'un MÖ 198'de Suriye'yi (Lübnan ve çevresi) işgal etmesidir. Bu işgalin devamı olarak deniz kenarındaki toprakların geri kalanının da ele geçirebilmek adına Karia ve Kilikia sahillerine de seferler düzenlenmiştir. Roma bu dönem içinde Akdeniz'de iyice güçlenmiş yeni bir strateji olarak doğuya doğru hareketlenmiş, Yunanistan üzerinden Hellespontos'tan geçerek Anadolu'ya girmiştir. Roma ordusu Magnesia civarında III. Antiokhos ile savaşmış, Seleukoslar ağır bir yenilgiye uğramıştır. Bu yenilgi ile birlikte Seleukoslar Torosların gerisine çekilmiş, ağır bir tazminat ödemeye mahkûm edilmiştir. Roma senatosu Batı Anadolu'ya consul Manlius Vulso'yı göndererek, Asia Minor'da düzenlemeler yapmasını istemiştir. Bu düzenleme çalışmaları sonucu MÖ 188 yılında Apameia'da bir antlaşma imzalandı. Bu antlaşmaya göre Antiokhos'un boşalttığı topraklara Pergamon krallığı ve Rhodos yerleşmiştir. Seleukoslar ise Torosların kuzeyindeki ve batısındaki toprakları kaybettiler⁴³. Eski gücünü kaybeden Seleukoslar Suriye ve Kilikia topraklarında hakimiyetlerini sağlamlaştırma çalışmalarına ağırlık vermişlerdir.

Sonuç

Olba'da bulunan Mazaeus dönemine ait sikke, Olba akropolisinin bulunduğu stratejik konumun MÖ 4. yüzyılın 3. çeyreğinde Persler farkedildiğini düşündürmektedir. Sikkenin Doğu Dağlık Kilikia kıyı bölgesinden karasal kesime geçişi en doğrudan biçimde sağlayan bir rota olan Şeytanderesi Vadisi'nde ele geçmesi bu tezi doğrulamaktadır. Olba kazılarında bulunan Makedon sikkeleri ise bölgede geçerli olmaya başlayan Makedon hakimiyetini yansıtmakta; bu önemli noktanın MÖ 4. yüzyılın son çeyreğinde Makedonlar tarafından tanındığı ve bu stratejik konumun onlar tarafından da kullanıldığını; hatta Olba'nın ana güzergâhlar üzerinde yer alan ve belki de tahkim edilmiş yerleşimin özelliği taşımaya başladığı önerilebilir.

43 Bosch 1957, 32.

MÖ 3. yüzyılın da bölge için karışıklıklarla dolu geçtiği; Seleukoslar ve Ptolemaioslar arasındaki güç ve egemenlik yarışına sahne olduğu anlaşılmaktadır. I. Suriye savaşı nedeniyle Ptolemaioslar MÖ 278/75 yıllarında Seleukosların hâkimiyetinde bulunan Lykia'ya girmiş, MÖ 272 yılında ise Kilikia'yı ele geçirmiştir. Bu siyasal tarih, Olba'da bulunan MÖ 285-246 (II. Ptolemaios Philadelphos) yıllarına tarihlenen sikke ile örtüşmektedir. Söz konusu siyasal durum MÖ 253 yıllarına kadar devam etmiş, II. Suriye savaşı ile Seleukoslar tekrar Kilikia ve Pamphylia'ya hakim olmuşlardır. Ancak Olba'da bu dönem aralığında Seleukos sikkesi henüz ele geçmemiştir. İlerleyen kazı sezonlarında elde edilebilecek verilerin bu döneme de ışık tutması kuvvetle muhtemeldir. III. Suriye Savaşı'nda Seleukoslar'ın aldıkları yenilgi, Ptolemaioslar Anadolu'nun hemen hemen bütününe hakim olmalarıyla sonuçlanmıştır. Olba'nın da bu dönemde Ptolemaios varlığına dair kanıt olarak IV. Ptolemaios Philopator (MÖ 221-205) sikkesi gösterilebilir. Bu sikke ile birlikte MÖ 3. yüzyılın hemen hemen bütün bir bölümünde Olba'da Ptolemaios varlığından söz edilebileceği anlaşılmakta; siyasal tarih ile Olba'daki numismatik verilerin uyumlu olması bu çalışmanın en önemli sonuçlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır.

MÖ 2. yüzyılın başında Romalıların da Anadolu topraklarına müdahil olmasıyla Seleukos devletinin sınırlarında bir takım değişiklikler olmuş, Seleukoslar MÖ 188 yılında Apamea antlaşması gereği Torosların güneyine, yani Olba'nın da içerisinde olduğu Kilikia bölgesine çekilmiştir. Bu çekiliş bölgede Seleukoslar'ın kalıcı ticaret ve bayındırlık faaliyetlerine hız vermelerini sağlamıştır. Yoğun siyasal olayların gerçekleşmekte olduğu bu döneme ait (MÖ 190) bir Kolophon sikkelerinin Olba'da tespit edilmesi önemlidir. Bir yönü ile Olba ile Kolophon'un bağlantısını gösteren bu numismatik verinin siyasal olaylar bağlamında değerlendirilmesi gerekir. Seleukosların Batı Anadolu'dan ayrılmasından sonra Batı Anadolu ile ticari faaliyetlerini sürdürmüş, tanıdıkları pazarları geri çekildikleri bölgeler ile tanıştırmış olmalıdır. Kolophon sikkelerinin de Olba'daki varlığını bu ticari faaliyetlerin bir sonucu olarak açıklayabiliriz. Bu siyasal olaylardan sonra Olba'da bulunan MÖ 187-175 (Seleukos IV Philopator) ve MÖ 162-150 (Demetrios I Soter) sikkeleri kentteki Seleukos hakimiyetinin kesin kanıtı niteliğindedir. Bu sikke verileri ile birlikte MÖ 3. yüzyılın hemen hemen bütün bir bölümünde Olba'da Ptolemaios varlığından ve MÖ 2 yüzyılda ise Seleukos hakimiyetinden söz edilebileceği anlaşılmakta; siyasal tarih ile Olba'daki numismatik verilerin uyumlu olması bu çalışmanın en önemli sonuçlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Katalog

Katalog 1

Gümüş 11 mm

- Ön Yüz** : Oturan, sola doğru dönmüş Baal Tarz, sol elinde asa, sağ eliyle başak demeti ve üzüm salkımı tutmaktadır.
- Arka Yüz** : Noktalı daire içinde, göğüs kısmı sağa bakan kurt protomu ile kurdun sırt kısmında Λ monogramı.
- Buluntu Yeri** : Su kemerinin güney kısmında, Doğu Vadisi'nde yüzeyde bulunmuştur.
- Envanter Numarası** : 2010_yuzey_1
- Tarihlendirilmesi** : MÖ 4. yüzyılın 3. çeyreği
- Referans** : Casabonne 1999, 81-85; Göktürk 1997, 149-150; SNG Lev 225; SNG France 443; Akçay 2017, Fig. 2.

Katalog 2

Bronz 16 mm

- Ön Yüz** : Küçük hilal betimleri bulunan Makedon kalkanı, kalkanın ortasında hafif sağa bakan aslan postlu Herakles büstü bulunur.
- Arka Yüz** : Kulakları kapatan aksamı ile Makedon miğferi, miğferin solunda "PHA" monogramı ile bunun sağında bir keryke-ion yer alır.
- Buluntu Yeri** : Akropolis Güney Yamacı Kült Alanı 3
- Envanter Numarası** : 2012_Akr_Gün_Yam_3_110
- Tarihlendirilmesi** : MÖ 4. yüzyılın son çeyreği
- Referans** : Liampi 1986 Kat. No: 139-156; SNG Evelpidis 1468,

SNG Tübingen 1157; Price 2803; British Museum: 1914,0706.4; British Museum: 1841,B.908; British Museum: 1929,1013.533; Akçay 2017, Fig. 3.

Katalog 3

Bronz 15 mm

- Ön Yüz** : Makedon kalkanı, kalkanın ortasında iki adet spiral çember, onun içinde de aslan postlu Herakles görülmektedir.
- Arka Yüz** : Arka yüzde kulakları kapatan aksamı olan Makedon miğferi, sol alt bölümünde ise lobut yer almaktadır.
- Buluntu Yeri** : Akropolis Güney Yamacı Kült Alanı 2
- Envanter Numarası** : 2012_Akr_Gün_Yam_2_56
- Tarihlendirilmesi** : MÖ 4. yüzyılın son çeyreği
- Referans** : Liampi 1986, 95-97; SNG Evelpidis 1469; Akçay 2017, Fig. 4.

Katalog 4

Bronz 19 mm

- Ön Yüz** : Fil başı postu başlıklı Büyük İskender sağa doğru dönmüş.
- Arka Yüz** : Başı sola dönmüş ayakta kartal sol kanadı açık, sağ kanadı arka tarafta yarı açık haldedir. Sağ kanadının altında Σ monogramı bulunur.
- Buluntu Yeri** : Olba Manastırı Tekne İçi
- Envanter Numarası** : 2012_man_tek_32
- Tarihlendirilmesi** : MÖ 285-246 (Ptolemy II Philadelphos)
- Referans** : SNG Milan 64; Svoronos 565; Svoronos 601.

Katalog 5

Bronz

38 mm

Ön Yüz

: Diadem takmış, sağa doğru dönmüş Zeus Ammon

Arka Yüz

: Şimşek demeti üzerinde, ayakta kartal, gövdesi sola doğru dönmüş, başı sağa bakıyor. Kartalın kanatları kapalı, sol kanadı üzerinde bereket boynuzu yer almaktadır. Sol tarafta ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ sağ tarafta ΒΑΣΙΛΕΩΣ, kartalın bacakları arasında E? monogramı görülmektedir.

Buluntu Yeri

: Tiyatro T14

Envanter Numarası

: 2013_tiy_T14_7

Tarihlendirilmesi

: MÖ 221-205 (Ptolemy IV Philopator)

Referans

: Svoronos 974; SNG Cop 224, 225, 226.

Katalog 6

Bronz

18 mm

Ön Yüz

: Apollon başı hafif sola bakar şekilde cepheden betimlenmiş.

Arka Yüz

: Tripod, üstünde lyre countermark'ı bulunmaktadır. Tripod'un sol tarafında ΚΟΛΟΦΩΝΕΩΝ sağ tarafında ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΕΣ

Buluntu Yeri

: Tiyatro T18

Envanter Numarası

: 2013_tiy_T18_68

Tarihlendirilmesi

: MÖ 190 (Kolophon, Ionia)

Referans

: SNG Cop 182-183; Milne 175-176.

Katalog 7

Bronz 20 mm

Ön Yüz

: Taç giymiş, sağa doğru dönmüş genç Dionysos.

Arka Yüz

: Geminin sadece pruva kısmı betimlenmiş, betimin altında ve üstünde tanımlanamayan yazıt bulunmaktadır. (üstte ΒΑΣΙΛΕΩΣ, altta ΣΕΛΕΥΚΟΥ ?)

Buluntu Yeri

: Olba Akropolis Kült Alanı Güney Yamacı 2

Envanter Numarası

: 2012_Akr_Gün_Yam_2_55

Tarihlendirilmesi

: MÖ 187-175 (Seleukos IV Philopator)

Referans

: BMC 26; Sear 6968.

Katalog 8

Bronz 25 mm

Ön Yüz

: Diademli, sağa dönmüş Apollon başı

Arka Yüz

: Tripod, sağ tarafta BASIL...

Buluntu Yeri

: Akropolis Güney Yamacı Kült Alanı 3

Envanter Numarası

: 2012_Akr_Gün_Yam_3_80

Tarihlendirilmesi

: MÖ 162-150 (Demetrios I Soter)

Referans

: SNG Spaer 1291; Houghton 169; Houghton, Lorber and Hoover, SC II, 1644; BMC 4, p. 80, Nos. 1 and 2 (Plate XXI, 13); Houghton, CSE, 169; Hoover, CSE 2, 409; SNG Spaer, 1291-1294; Hunterian Coll. III, p. 55, Nos. 8-9

Kaynakça

Akçay 2014

Akçay, A., "Tabal Ülkesinin Tarihsel Süreci Üzerine Bir Değerlendirme", Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi XXIX, İzmir.

Akçay 2011

Akçay, A., Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında Tabal Ülkesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Danışman: Prof. Dr. S. Yücel Şenyurt, Ankara.

Akçay 2017

Akçay, T., "Sikke Buluntuları Işığında Olba'daki Pers ve Makedon Varlığı Üzerine Düşünceler", Olba XXV (Baskıda).

Casabonne 1999

Casabonne, O., "Local Powers And Persian Model In Achaemenid Cilicia: A Reassessment", Olba II/1 (Özel Sayı), Mersin.

Dandamaev 1989

Dandamaev, M., A., A Political History of Achaemenid Empire, Leiden.

Diodoros

Diodori bibliotheca historica, ed. Vogel, F., Fischer, K.,T., Leipzig: Teubner, 1906 (repr. Stuttgart: 1964).

Erzen 1940

Erzen, A., Kilikien bis zum Ende der Perserherrschaft, Leipzig.

Göktürk 1997

Göktürk, T., "Small coins from Cilicia and surroundings", Mécanismes et innovations monétaires dans l'Anatolie achéménide. Numismatique et Histoire. Actes de la Table Ronde d'Istanbul.

Jacobs 1999

Jacobs, B., " 'Freie' Völker im Achâmenidenreich -Zu einem Topos in der antiken Überlieferung zur persischen Reichsverwaltung", Olba II, Mersin.

Kurt 2015

Kurt, M., "M.Ö. VI.-V. Yüzyıllarda Kilikia Bölgesi: Küresel Güçler ve Syennesis Krallığı", Tarihın Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi 13.

Lemaire 1989

A. Lemaire, "Remarques à propos du monnayage cilicien d'époque perse et de ses légendes araméens", in: R. Descat (Hrsg.), L'or perse et l'histoire grecque, Actes de la Table Ronde internationale de Bordeaux, REA 91.

Liampi 1986

Liampi, K., "Zur Chronologie der sogenannten "anonymen"

makedonischen Münzen des späten 4. Jhs.v.Chr”, JNG 36.

Liampi 1998a

Liampi, K., *Der makedonische Schild*, Bonn.

Liampi 1998b

Liampi, K., “A Hoard of bronze coins of Alexander the Great”, *Studies in Greek Numismatics in Memory of Martin Jessop Price*.

Liampi 2000

Liampi, K., “The circulation of bronze Macedonian royal coins from Thessaly”, *JRA Supplementary* 39.

MacKay 1968

MacKay, T.S., *Olba in Rough Cilicia*, Ann Arbor.

Maedows 2005

Maedows, A., “The Administration of the Achaemenid Empire”, *Forgotten Empire the World of Ancient Persia*.

Mathisen 1979

Mathisen, R., W., “The shield/helmet bronze coinage of Macedonia: A preliminary analysis”, *SAN* 10.

Mutafian 1988

Mutafian, C., *La Cilicie au carrefour des empires*, Paris.

Ramsay 1907

Ramsay, W., M., *The Cities of St. Paul: their influence on his life and thought: the cities of eastern Asia Minor*, The Dale memorial lectures in Mansfield College, Oxford.

Shaw 1990

Shaw, B., D., “Bandit Highlands and Lowland Peace: The Mountains of Isauria-Cilicia”, *Journal of Economic and Social History of the Orient* 33.

SNG Cop

Milford, W., *Sylloge nummorum Graecorum*, Danish National Museum. Phrygia to Cilicia 29-33. Copenhagen.

SNG Evelpidis

Evelpidis, R., H., *Sylloge Nummorum Graecorum*, Grèce 1, Athens.

SNG Levante

Levante, E., *Sylloge Nummorum Graecorum*, Switzerland I. Levante-Cilicia, Zurich.

SNG Paris

Helene, N., *Sylloge Nummorum Graecorum*, France, Cabinet des Médailles, Bibliothèque Nationale. Paris.

SNG Tübingen

Mannsperger, D., *Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland*, H.6,

Phrygien-Kappadokien, Römische Provinzprägungen in Kleinasien.

SNG von Aulock

Gerhard, K., Sylloge Nummorum Graecorum, Deutschland, Sammlung
Hans Von Aulock, Berlin.

Ünal – Girginer 2007

Ünal, A., Girginer, K., S., Kilikya-Çukurova İlk Çağlardan Osmanlılar
Dönemi'ne Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji,
İstanbul.

Weiskopf 1989

Weiskopf, M., The So-Called "Great Satraps' Revolt, 366-360 B.C.
Concerning Local Instability in the Achaemenid Far West, Stuttgart.

Seleucia | Sayı VII | Nisan - Mayıs 2017

Olympos Kazılarında Bulunan Aydınlatma Gereçleri B. Yelda Olcay Uçkan - Muradiye Öztaşkın	11	Erken Hıristiyan Literatüründe Yahudiler ve Anti- Semitizm Ulaş Töre Sivrioğlu	235
Arkeolojik Kazılar Işığında Olba Tiyatrosu: Ön Sonnular Emel Erten - Deniz Kaplan	29	Zeus Labraundos Kutsal Alanı Su Kompleksi Kazıları Cam Buluntuları Ömür Dünya Çakmaklı	279
Olba Manastırı Kuzey Kilisesi'nden (<i>Diakonikon</i>) Bizans Dönemi <i>Opus Sectile</i> Taban Döşemesi Murat Özyıldırım - Yavuz Yeğin	47	Tripolis'teki 6 No.lu Kaya Mezarı Sabri Arıcı - Aytekin Erdoğan	297
Olba'da Bulunan Sikkeler Işığında Kentin Erken Yerleşim Tarihi Tuna Akçay	69	Seyitömer Höyük Hellenistik Dönem Balık Tabakları Figen Çevirici Coşkun	325
Olba Tiyatro Kazısı Cam Kadeh Buluntuları Emel Erten - Emine Akkuş Koçak	89	Aşağı Salat Höyüğü'nden Cam At Rhytonu S. Yücel Şenyurt - Emel Erten - İlkay Aklan	345
Olba Kazısı'nda Ele Geçen Hellenistik Dönem'e Ait Bir Sepet Kulplu Amphora Parçası Erkan Alkaç	113	Kuva-yi Milliye Müzesi'nden Bir Grup Gümüş Venedik Sikkesi Ceren Ünal	363
Sikke Buluntuları Bağlamında Olba'da II. Constantius Dönemi Emel Erten	129	Direkli Mağarası Epi-paleolitik Dönem Yaşamsal Alan Düzenlemeleri Üzerine Bir Değerlendirme Cevdet Merih Ereğ	377
Klazomenai Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazılarında Ele Geçen Oturan Çıplak Genç Kız Figürinleri Ashıhan Özbay	147	Orta Aras Havzası'nda Bir Orta Tunç Çağı Kalesi: Çaligüney Ayhan Yardımcıel - Emine Gizlenci	397
Karabel Asarcık'taki Sion Manastırı Mezar Odası ve Bizans Lahitleri Bülent İşler	161	Olba Akropolisi Kuzey Kule Kazısından Ele Geçen Karbonize Ahşap Malzemenin Anatomik Analizi Barbaros Yaman - Ali Akın Akyol - Emel Erten	411
Mimari Plastik Veriler Işığında Erken Bizans Döneminde Side'de Sütunlu Caddelerin Onarımı Şener Yıldırım	187	Olba Kazısı Tiyatro Seramik Buluntuları Arkeometrik Çalışmaları Ali Akın Akyol - Safiye Aydın	421
Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazıları Stratigrafik Değerlendirmesi ve Hellenistik Dönem Pişmiş Toprak Figürinler Fikret Özbay - Ashıhan Özbay	207	Kitap Tanıtımı Ömer Özyiğit'e Armağan Emel Erten	439
Erken Hıristiyanlık Döneminde Zephyrion/ Zephyrium Murat Özyıldırım - Muzaffer Yılmaz	225	Kudüs: Bir Şehrin Biyografisi Murat Özyıldırım	447

ISSN 2148-4120

9 772148 412007